

2016

A Néptánc Tudástár adatai

Fügedi János
MTA BTK Zenetudományi Intézet

1. közreadás

DOI: [10.23714/nzntk.ntt.publ.l01773](https://doi.org/10.23714/nzntk.ntt.publ.l01773)

Javasolt hivatkozás

Fügedi János. 2016. „*A Néptánc Tudástár adatai*.” 1. közreadás, [dx.doi.org/10.23714/nzntk.ntt.publ.l01773](https://doi.org/10.23714/nzntk.ntt.publ.l01773). *Néptánc Tudástár*, szerkesztette Fügedi János, MTA BTK Zenetudományi Intézet, [dx.doi.org/10.23714/nzntk.ntt.ind.hu](https://doi.org/10.23714/nzntk.ntt.ind.hu).

MTA
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

Zenetudományi Intézet

Bevezetés

A *Néptánc Tudástár* adatbázisaiban megjelenő adatok a legtöbb esetben maguktól értődőek, például A felvétel tárgya, a Cím, vagy a Szöveg mezők magyarázatot nem kívánnak. Kérdésként merülhet fel azonban, mit jelent például a Forrás, vagy az olyan rövidítés, mint az AP lelt. szám. Az alábbiakban az egyértelműség kedvéért betűrendbe szedtük azon adatcsoportokat, amelyek megítélésünk szerint tisztázásra szorulhatnak. A betűrendnél az adatcsoportok megnevezésekor használt névelőket (A, Az) nem vettük figyelembe.

Az adatbázisokban megjelenhetnek üres adatmezők. Ekkor vagy nem értelmezhető az adat (például a MOTÍVUMOK adatbázisban a Táncírás lelt. szám azért üres, mert a motívumhoz nem kapcsolódik leltározott táncírás), vagy a megfelelő adat kitöltése még nem történt meg (például a TÁNCOK adatbázis valamely táncához tartozó hangjegyzőkönyvi szám). Ha egy adatot a Néptánc Archívumban rendelkezésre álló jegyzőkönyvek és dokumentumok alapján nem tudtunk meghatározni, akkor annak helyén az n.i. (nincs információ) rövidítést tüntettük fel.

Az adatok

Alkalom: A FILMEK adatbázis adatlapján megjelenő információ az alábbi értelmezés szerint.

Funkciós filmfelvétel: a táncokat eredeti szokáskörnyezetükben, rendszerint a táncosok születési vagy lakhelyén rögzítették.

Idegenben megrendezett filmfelvétel: a táncokat nem a táncosok születési vagy lakhelyén vették fel. Az ide sorolt felvételek zömét általában néptáncfesztiválok alkalmával készítették.

Idegenben megrendezett filmösszeállítás: a *Magyarországi néptáncok* című, professzionális körülmények között készített TV-filmsorozat azon darabjai, amelyeket nem a résztvevő táncosok születési helyén vettek fel.

Megrendezett filmfelvétel: a táncalkalmat a kutatók szervezték.

Megrendezett filmösszeállítás: a *Magyarországi néptáncok* című TV-filmsorozat azon darabjai, amelyeket a résztvevő táncosok születési helyén vettek fel.

AP lelt. szám: Az MTA BTK Zenetudományi Intézet Népzenei Archívumában az AP (Akadémiai Pyral) hanglemezyűjtemény azonosítója. A népzenei vagy táncgyűjtésekkor az eredetileg magnetofonszalagra vett tánckísérőzenét a technikusok Pyral lakklemezre másolták. A kutatók e hanglemezeket használták a felvételek lejegyzéséhez. A lejegyzések közlésekor rendszerint az AP számot adták meg forrásként.

Dallamtípus: A TÁNCDALLAMOK adatbázisban közreadott dallamok típusa. Az ugrós táncokat kísérő dallamokat Paksa Katalin *Az ugrós táncok zenéje* című könyve alapján határoztuk meg.

Előadó(k): A tánc vagy tánczene előadóinak neve. A ragadványneveket a teljes név után idézőjelben tüntettük fel, például: Kiss József "Jakab". Az azonos nevű, de eltérő

rő helységből származó táncosok megkülönböztetésére a nevük után zárójelbe írtuk születési helyüket, például: Vincze Ferenc (Gencsapáti). A házas női táncosoknál férjezett és leánykori nevüket is feltüntettük, ha mindkettő ismert volt, például: Ács Györgyné Molnár Mária. A kereshetőség érdekében az id., ifj., özv. rövidítéseket a nevek után helyeztük el, például: Banics János id.

(A) film részletei: A TÁNCOK adatbázisban közölt felvétel számos részletből állhat össze. A részletek lehetnek ugyanazon táncfolyamat alatt leállított majd újraindított kamera felvételei, a tánc típusváltás (például lassú csárdásról friss csárdásra) vagy a táncoló személyek cserélődésének jelölései. A részletek azonosító jelzetei az adatbázisból megtekinthető táncfilmekben megjelennek, a jelzetek megegyeznek a filmek leíró leltárkönyvének jelöléseivel.

Forrás: a) A TÁNCÍRÁSOK és MOTÍVUMOK adatbázisban annak a mozgóképes forrásnak az azonosítója, amelyen a lejegyzett tánc vagy motívum található. Az MTA BTK Zenetudományi Intézet Filmtárát az Ft. jelzet jelöli. A Filmtáron kívüli források:

AG:	Anca Giurghescu videotára
BG:	Balázs Gusztáv videotára
MGy:	Martin György filmjei
Vt:	az MTA BTK ZTI videotára
NM:	a Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívum mozgóképtára
NISZH.VK:	a Népművelési Intézet Néptáncosok Szakmai Háza (ma Hagyományok Háza) videotára
IWF.E:	az Institut für den Wissenschaftlichen Film (ma Technische Informationsbibliothek) videotára
JNE:	a Jászberényi Népi Együttes videotára
KG:	Keltai Gábor videotára
MG:	Misi Gábor videotára
NF:	Novák Ferenc filmje
SZMK:	a Székesfehérvári Művelődési Központ videotára
TA:	Takács András videotára

Amennyiben a táncírás vagy motívum nem filmről, hanem publikációs forrásból származik, adatként a rövidített bibliográfiai azonosító jelenik meg (lásd Rövidített hivatkozás). Mindkét jelölés rákattintással biztosít lehetőséget a forrás részletes leírásának megtekintésére.

b) A LEXIKON adatbázisban a más helyről átvett címszavak webes hivatkozása, vagy annak hiányában publikációs adata.

c) A TÁNC SZÓK adatbázisban az idézett táncszó rövidített hivatkozása, oldalszámmal.

Főcsoport: A TÁNC SZÓK adatbázis rekordjainak besorolása Pálfy Gyula „A táncszók tartalmi osztályozása” című tanulmánya szerint.

(A) gyűjtés helye: A felvétel helysége a Központi Statisztikai Hivatal *Helységnévtár 1913* című kiadványa szerint. Lásd részletesebben a Helység leírásánál.

(A) gyűjtés ideje: A felvétel készítésének idejét év.hó.nap sorrendben adtuk meg (például 1941.08.18.), ha valamennyi adat ismert volt. Számos esetben csak az évet és a hónapot, vagy csak az évet jegyezték fel.

(A) gyűjtés megyéje: A gyűjtés helye adat megyéjének a KSH 1913-as helységnévtára szerinti neve. Lásd részletesebben a Megye leírásánál.

Hangosfilm: A TÁNCOK adatbázisban a hang hiányának vagy meglétének megerősítésére szolgáló információ.

Hang: A FILMEK adatbázisban a felvétel kísérőzenéjére vonatkozó információk.

Beütés: A némafilmen a tánc és a zene szinkronját a kamera előtti karlendítés jelzi.

Beütés nélkül: A némafilmen a tánc és a zene szinkronját a kamera előtti karlendítés nem jelzi.

Beütés részlegesen: A némafilmen alkalmanként látható beütés.

Egyidejű hangfelvétel: A némafilm felvételekor egyidejűleg hangfelvétel is készült.

Felvételről játszott kísérőzene: A filmfelvétel magnetofonról visszajátszott zenére készült.

Hangosfilm: A tánc és a zene szinkronizálható.

Helyszíni dallamlejegyzés: A filmfelvétel alkalmával hangfelvétel nem, de zenei lejegyzés készült.

Némafilm: Hangrögzítés nélküli filmfelvétel, vagy a hangot nem szinkronizálható módon vették fel.

Nem szinkronizált: A tánc és a zene szinkronja még nem készült el.

Részlegesen hangosítható: A gyűjtésen némafilm is, és hangosfilm is készült.

Szinkronizált: A tánc és a zene szinkronja elkészült.

Helység: A táncokat vagy motívumokat, szöveget, zenét előadó adatközlők születési helye. Amennyiben a helység 1913-ban Magyarország része volt, a nevet – a magyar néprajzi gyakorlatnak megfelelően – a Központi Statisztikai Hivatal *Helységnévtár 1913* című kiadványa szerint adtuk meg. Ha a helységnév 1913-ban még nem létezett, a gyűjtéskor rögzített helységnevet tüntettük fel. Az 1913-ban Magyarország határain kívüli helységek nevét a magyar helyesírásban szokásos módon jelöltük (pl. Belgrád, Isztambul). Amennyiben ilyen névvel nem rendelkezünk, az eredeti helységnevet, vagy annak latin betűs átíratát tüntettük fel. Ha az előadók különböző helységből származnak, a mező valamennyi helységnevet tartalmazza.

Helység (2011): A 2011-es állapotok szerinti helységnév. Egyes helységek vagy településrészek a közigazgatási határok megváltoztatásával beolvadtak más helységekbe. Például Tápé 1973-ban Szeged része lett, így a Helység mezőben Tápé, a Helység (2011) mezőben pedig Szeged jelenik meg. Magyarország jelenlegi határain kívülre eső, de 1913-ban Magyarországhoz tartozó helységek esetében hasonlóképp jártunk el. Például az 1913-ban Magyarvista néven nyilvántartott falu a Helység (2011) mezőben a mai romániai hivatalos elnevezéssel mint Viștea jelenik meg.

In: A BIBLIOGRÁFIA adatbázisban azon gyűjteményes kötet rövidített hivatkozása, amelyben a könyvfejezet megjelent.

Jelleg: a) A FILMEK adatbázisban használt, egyértelmű jellegeken túl (mint például ének, vagy hangszerjáték) az egyes fogalmakat az alábbi értelemben használtuk:

Egyéb: Máshova nem sorolt jelleg.

Eredeti néptánc: A falusi, paraszti közösségek körében a szokásrendszer szerves részeként, intézményes tanítás nélkül hagyományozódó tánc.

Népies műtánc: Néptáncmotívumokból (vagy azok módosított változataiból) táncmesterek által összeállított, és általában tánciskolákban tanított műtáncok népi vagy polgári gyakorlatban fellelhető változata.
Polgári társas: A polgárság társastánc kultúrájának hatására a népi tánc kultúrában megjelent táncok (például a polka, mazurka, francia négyes).
Szerkesztett néptánc: Eredeti néptáncokból a hagyományörző népi együttesek számára készített színpadi feldolgozás.

b) A KÉZIRATOK adatbázis magyarázatot igénylő jellegei:

Cédula: A bölcsészettudományban használt rövid, tematikus jegyzet. Néptánc vonatkozásban egyetlen témára vagy tárgyszóra vonatkozó ismereteket tartalmazó, rendszerint egyoldalas dokumentum, amelyen a gyűjtés helyét és idejét, a gyűjtő és az adatközlő nevét, esetleg egyéb kiegészítő adatokat is feltüntetnek.

Jelentés: Gyűjtőútról készített szakmai beszámoló, amely a kutatás kivitelezéséről és eredményeiről ad tájékoztatást.

Pályamunka: Pályázatra benyújtott, saját kutatásra épülő dolgozat.

Jegyzet: A kutatási anyag értelmezését segítő kiegészítő információk.

Lelt. szám (vagy rövidítve Lsz.): Az egyes gyűjtemények dokumentumainak nyilvántartási (leltári) száma.

a) A Néptánc Archívum gyűjteményeinek rövidítései:

Akt: Kézirattár (akadémiai kézirattár)

Ft: Filmtár

Mot: Motívumtár

Tf: Táncfotótár

Tit: Táncírástár

b) A Népzenei Archívum nyilvántartásaiban használt jelölések:

AP: A magnetofonfelvételekről készített hanglemezmásolat

CD: CD-lemezek tára

DAT: DAT-kazetták tára

JK: A magnetofonfelvételek jegyzőkönyve

MD: MiniDisc-tár

MK: Magnetofonkazetták tára

Mg: Magnetofonszalagok tára

Nz: Népzenei Fotótár

(A) megjelenés helye: A TÁNCÍRÁSOK adatbázisban a notáció publikálásának rövidített hivatkozása oldalszámmal, például Pesovár Ernő – Lányi Ágoston 1974: 192–196 (részletesebben lásd a Rövidített hivatkozás adatleírását). Az oldalszámokat követő (sz) jelzet a tánc szöveges lejegyzésére utal, az (m) pedig arra, hogy a táncból csak motívumokat közöltek.

Magnószalag: Az ADATMUTATÓ adatbázis e mezőjében rendszerint a hangszalag archívumi nyilvántartási száma jelenik meg. Ha a filmfelvétellel egyidejűleg készített hangfelvétel nincs az archívumban, a szalag rendszerint a gyűjtő(k) tulajdonában maradt. A gyűjtők vagy a szalagot őrző intézmény nevét a filmleíró leltárkönyvek adatai szerint adtuk meg. A Martin György tulajdonában lévő szalagokra az MGy jelzettel, valamint – ha ismert volt – a jelzetet követő sorszámmal utalunk (például MGy77).

Megye: A Helység adat megyéjének ugyancsak a KSH 1913-as helységnévtára szerinti neve. A kereshetőség és egységesség kedvéért még abban az esetben is az 1913-as helységnévtár szerinti megyenevet használtuk, ha a helységet több település összevonásával alakították ki. Például Tiszakécskét Ókéscke és Újkécske összevonásával hozták létre 1950-ben. A megyét ekkor Bács-Kiskun megyének hívták, de a *Tudástárban* a két helység 1913-as hovatartozása szerinti megyeelnevezés, Pest-Pilis-Solt-Kiskun szerepel.

A tájékozódás és a keresés segítése érdekében Moldvát és Bukovinát is megyeadeként tüntettük fel, noha e területelnevezések nem megyék. Külföldi helységek esetében a megyére vonatkozó adatot elhagytuk.

Megjegyzés: A többihez nem sorolható kiegészítő információk.

(A) negatív mérete: A fotónegatív kockamérete mm-ben megadva.

Ország (2011): Általában a helységek 2011-es állapota szerinti országnév az ISO 3166-3 szabvány szerinti hárombetűs rövidítéssel. Egyes hiányosan adatolt gyűjtések esetében nem lehetett eldönteni, hogy a korábban Csehszlovákiához, Jugoszláviához vagy a Szovjetunióhoz sorolt helységek ma melyik országhoz tartoznak. Ilyen esetben a jegyzőkönyvben szereplő ország nevét használtuk. A *Néptánc Tudástárban* az alábbi rövidítések jelennek meg:

AFG	Afganisztán	IDN	Indonézia
ALB	Albánia	IND	India
ARG	Argentína	ITA	Olaszország
ARM	Örményország	KOR	Korea
AUT	Ausztria	LBY	Líbia
AZE	Azerbajdzsán	MDG	Madagaszkár
BGR	Bulgária	MEX	Mexikó
CHE	Svájc	MNG	Mongólia
CHN	Kína	NER	Niger
CIV	Elefántcsontpart	NLD	Hollandia
CZE	Cseh Köztársaság	NOR	Norvégia
CSK	Csehszlovákia	PAK	Pakisztán
DZA	Algéria	POL	Lengyelország
EGY	Egyiptom	PRT	Portugália
ESP	Spanyolország	ROU	Románia
ETH	Etiópia	RUS	Oroszország
FIN	Finnország	SRB	Szerbia
FRA	Franciaország	SUN	Szovjetunió
GBR	Nagy-Britannia	SVK	Szlovákia
GHA	Ghána	SWE	Svédország
GRC	Görögország	TUR	Törökország
HRV	Horvátország	UKR	Ukrajna
HUN	Magyarország	YUG	Jugoszlávia

- Rövidített hivatkozás: A *Néptánc Tudástár* több adatbázisában egy-egy bibliográfiai tétel rövidített, mindig azonos formában megjelenő jelzete (például: [Morvay Péter 1949](#); [Martin György 1979d](#)), amelyre kattintva annak teljes leírása a BIBLIOGRÁFIA adatbázis vonatkozó rekordjának megjelenésével tekinthető meg. Az évszámok után álló betűk az ugyanazon szerzőtől ugyanazon évben megjelent műveket különböztetik meg a BIBLIOGRÁFIA adatbázisban alkalmazott sorrend szerint.
- Személyek: A FOTÓK adatbázisban a filmkockákon látható táncosok, zenészek vagy kutatók nevének feltüntetésénél az Előadó(k) magyarzatánál ismertetett megoldásokat követtük.
- Táncdialektus: A magyar néptánc kultúra földrajzi tagozódás szerinti vizsgálata során megállapított táncrégiók. A *Néptánc Tudástár* TÁNCOK, TÁNCÍRÁSOK és MOTÍVUMOK adatbázisaiban a Táncdialektus megjelölés alatt a nyugati, a tiszai és az erdélyi nagydialektus-megjelölésnél részletesebb, valójában alldialektusonkénti besorolást alkalmaztunk. Az alldialektusok meghatározásánál Martin György *Magyar tánc típusok és táncdialektusok* című könyvének 1995. évi második, átdolgozott kiadását használtuk.
- Táncnév: A tánc helyi, adatközlők által használt elnevezése (például kopogó, dus, kocsikala), vagy a tánc típusának neve (például ugrós, verbunk, csárdás). A jegyzőkönyvek alapján gyakran nem lehetett megállapítani, hogy a típusnév megegyezik-e a helyi névvel.
- Táncaltípus: Az altípus meghatározása Martin György (1995) *Magyar tánc típusok és táncdialektusok* című könyvének altípus-besorolását követi.
- Tánc típus: Meghatározott tartalmi, formai és zenei keretben mozgó táncváltozatok összessége. A *Néptánc Tudástár* Martin György (1995) *Magyar tánc típusok és táncdialektusok* című könyvének típusbesorolását követi.
- Tartalom: A FILMEK adatbázisban a filmleíró leltárkönyvek szerinti tartalom felsorolása. Az adat rendszerint a filmre vett táncok, játékok, szokások helyi elnevezését, vagy a filmen látható egyéb események (például pünkösdlő, zenekar játéka, vonulás, lakodalmi szokásjelenetek stb.) megnevezését ismerteti. Ha rendelkezésre állt, a magyartól eltérő nemzetek táncait eredeti nyelven adtuk meg (például sârbă, mânântălu, pravo horo, momačko kolo, Steirer).
- Terjedelem: A KÉZIRATOK adatbázisban nyilvántartott dokumentum oldalszáma. Az oldal mérete A4 vagy A5.
- Ütemterjedelem: A TÁNCÍRÁSOK adatbázisban a táncnotáció ütemeinek száma és típusa. Például a „150 x 4/4” jelzet 150 darab 4/4-es ütemterjedelmet jelöl. Páros vagy többszereplős táncok esetén az ütemterjedelem összevontan adja meg a notáció mennyiségét.
- Videó: A TÁNCOK adatbázisban lejátszható filmrészletek nézőképére kattintva a film külön lapon elindul.

Irodalom

- A *Magyar Szent Korona Országainak Helységnévtára 1913*. 1913. Szerkesztette a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal.
- Magyarországi néptáncok*. 1974. Rendezte Lengyelfi Miklós, operatőr Szabados Tamás, 15 részes TV-sorozat, MTV.
- Martin György. 1995. *Magyar tánc típusok és táncdialektusok*. Szerkesztette Felföldi László, második, átdolgozott kiadás, Planétás Kiadó.
- Paksa Katalin. 2010. *Az ugrós táncok zenéje*. L'Harmattan Kiadó/MTA Zenetudományi Intézet.
- Pálfy Gyula. 2004. „A táncszók tartalmi osztályozása.” *Az idő rostájában: Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára*, szerkesztette Andrásfalvy Bertalan, Domokos Mária és Nagy Ilona, 1. kötet, L'Harmattan Kiadó, pp. 175-200.